

KIIKALAN KIRKON 150-VUOTISJUHLA

1.11.2009

Matti Sirén

Seurakuntaelämään liittyy aina juhlahetkiä. Nykyisen kirkkomme rakentaminen ja valmistuminen 150 vuotta sitten on tämänpäiväisen juhlamme aihe.

Kirkon rakentaminen tulee harvojen sukupolvien osaksi. Ajallisesti kaukana ovat ne seurakunnan paimenet ja kirkkokokousten johtavat miehet, joiden nimet ja puumerkit löydämme kirkkokokousten pöytäkirjoista. Heille vastuun kantaminen edellytti myös oman talouden kunnossa olemista.

Sukupolvet vaihtuvat, mutta seurakunnan historiaan ovat jääneet nimeltä rakentajat ja tapahtumat, joista saan tuoda jotain esille. Saamme palata 150 vuoden taakse.

Kiikalan edellinen kirkko sijaitsi lähellä nykyistä sankarihautaa, se palveli seurakuntaa 130 vuotta. Rakennusmestarina oli toiminut Maunu Eerikinpoika Rusko Pirilän kylästä. Kirkkoa käytettiin nykyisen valmistumiseen saakka. 1731 rakennettua kirkkoa oli vähän päästä korjattu, mutta väkiluvun kasvaessa se kävi yhä ahtaammaksi. Kirkkoherra ehdotti kirkon pidentämistä. Ehdotus ei johtanut sen enempään, mutta jälkepäin monet seurakuntalaiset ilmaisivat mielipiteenään, että kirkkorakennus on aikansa palvellut ja vanhan korjaus tulee turhan kalliiksi. Lisäksi piispantarkastuksessa oli tehty huomautus uuden tarpeellisuudesta, ja arkkipiispa oli lähettänyt kirkkoherralle muistutuksen kirkon huonosta kunnosta.

Kirkkokokouksessa toukokuussa 1850 päätettiin rakentaa uusi kirkko ja pohdittiin, mistä rakennusaineesta kirkko tulisi rakentaa. Somerolle rakennettiin tiilikirkkoa, Karjalohjalle kivikirkkoa. Läsnä olevista enemmistö kannatti puukirkon rakentamista, koska kaikilla taloilla on metsää ja hirsyä riittävästi saatavissa. Koska emäseurakuntaan saatiin rakentaa puukirkkoja vain senaatin luvalla, tehtiin sinne anomus. Anomukseen liitettiin Suomensjärven kirkon pohjapiirustus, huomautuksella, että kirkosta pitäisi tulla huomattavasti suurempi. Tuomiokapituli puolsi anomusta, ja senaatti hyväksyi anomuksen 1854.

Senaatista piirustusasia lähetettiin intendenttikonttoriin. Uusgotiikan aikana puukirkkoilta edellytettiin korkeutta ja suurta kokoa, siksi sieltä tulikin täysin uudenlainen ehdotus kuin sinne malliksi lähetetty. Piirustukset oli allekirjoittanut intendenttikonttorin johtaja arkkitehti Ernst Bernhard Lohrmann. Piirustukset esitettiin pitäjänkokouksessa 1855.

1856 päätettiin, että uusi kirkko rakennetaan vanhan paikalle. Seurakuntalaiset kauhistuivat ajatusta, että jumalanpalvelukset joudutaan uuden kirkon rakentamisen noin kolmen vuoden ajan pitämään kylmässä lautavajassa. Asiaa tarkkaan harkittua päätettiin uusi kirkko rakentaa vanhan pohjoispuolelle, vain sakaristo joudutaan purkamaan. Tarkan linjauksen jälkeen todettiin, ettei sakaristoakaan tarvitse purkaa.

Rakennusmestarin paikasta ilmoitettiin turkulaisessa lehdessä. Ilmoitukseen vastasi ainoastaan rakennusmestari Isak Lindström Suomusjärven kappelista. Hänen palkka-vaatimuksensa oli 450 hopearuplaa, joka hyväksyttiin. Rakentaminen alkoi seuraavana vuonna. Nurkka- ja porraskiviä hakkaamaan valittiin Mikko Stenhammar Kiskon Viiarin kylästä. Kivet otettiin Peltolan Rasin metsästä ja kuljetettiin tasaista tietä yli Omenojärven ja Kirkkojärven uudelle kirkon paikalle. Kivien kuljettaminen annettiin isoisäni isälle kirkkoväärti Juha Henrik Krapille, joka oli pyytänyt vähiten, 20 kopeekkaa kyynärältä.

Toukokuun neljäntenä 1857 tarkastettiin paikalle tuodut rakennusaineet ja kivet, perustuksen kaivuu aloitettiin seuraavana päivänä. Päivätöiden kirjuriksi ja puutavaran vastaanottajaksi lupautui Pitäjänmakasiinin kirjuri, talollinen Henrik Lunden. Kaikki rautatyöt, myös naulat, takoi seppä Stefan Nummelin Komisuolta, lasit leikkasi itsellinen Julin Muurlasta.

Kiikalassa vaihtui rakennustöiden aikana kirkkoherra. Johan Efraim Ahlgren oli valittu jo 1854, mutta pääsi virkaa hoitamaan vasta 1857. Hän oli tarmokas ja lahjakas seurakunnan palvelija, ja hänen ansiotaan suureksi osaksi on, että uutta kirkkoa ryhdyttiin rakentamaan ja rakennustyöt vietiin nopeasti päätökseen.

V. 1800 rakennettu kellotapuli, yhdeksi Suomen kauneimmista luetteloitu, oli kirkon rakentamisen aikana useasti purkausuhan alaisena. Kirkon piirustusten ymmärtämisessä on ollut vaikeuksia. Aluksi kannatettiin kirkon rakentamista ilman tornia tai tornin rakentamista toiseen paikkaan, ja aiottiin pyytää jopa uudet piirustukset. Kysyttiin lupa arkkipiispalta ja tuomiokapitulilta, ja saatiin kuulla siihen tarvittavan korkean esivallan suostumus.

Rakennustyöt oli aloitettu ilman tornia, mutta pitäjänkokouksessa helmikuun seitsemäntenä 1858 selvisi, että torni kuului kirkon yhteyteen. Silloin päätettiin kirkko rakentaa aivan saadun riitningin mukaan ja käyttää vanhan tapulin hirret uuden tornin rakentamiseen. Hirret olivat kuitenkin liian lyhyitä uuteen torniin. Viimeinen uhkaus tornille tuli kirkkoherran ilmoitettua, että Tuomolan isäntä Kuusjoelta olisi halukas ostamaan tornin. Hintaerimielisyydet aiheuttivat, että kellotapuli on edelleen paikoillaan.

Kirkon rakennustyömaa vaati suuren määrän työvoimaa, ammattitaitoista ja apu-työvoimaa. Ammattitaitoisille nurkkamiehille seurakunta maksoi viidenkymmenen kopeekan päiväpalkkaa. Lisäksi jokaisen ruokakunnan velvollisuus oli pitää mies töissä kaksi päivää vuoroa kohti.

Näin kaikki työhön kykenevät miespuoliset, torpparit, mäkitupalaiset, käsityöläiset, itseolevaiset ja lasitehtaan työläiset, aina kutsun saatuaan. Tiedot sai sen ajan ainoasta totuudenmukaisesta tiedonvälityksestä: Saarnatuolista. Työtä riitti jokaiselle, esimerkiksi kirkko tarvitsi yli sata häkillistä sammalta, josta suurin osa tuli kirkon välikaton päälle, turvekerroksen alle. Myös korkealla olevan pärekaton kattaminen ja tarvikkeiden ylös saaminen vaati taitoa. Kenen pää kesti vielä kirkon harjallakin, niistä tuli sen ajan sankareita.

Hirsikerrosten noustessa tuli esille kirkon vesikaton suunnittelu. Isännät pitivät päre- eli tikkukattoa kauniimpana, mutta ennen kaikkea halvemman hintansa vuoksi suunnitelmaan kuuluvaa paanukattoa parempana, ja tulivat yksimieliseen tulokseen, että "pyydetään nöyrimmästi Korkea-arvoisimmalta Turun Arkkipiispalta, ja suuri-arvoiselta Tuomiokapitulilta armas-suosiollista lupaa" tällaiseen muutokseen, mikä lupa myös saatiin.

Kaikki rakennuskustannukset otettiin myymällä pitäjänmakasiinista ja varamakasiinista viljaa, lähinnä ruista, jota siellä oli liikaa yli oman tarpeen, "vaikka somerolaisetkin ovat koko läjän sieltä viljaa vuosittain lainaksi saaneet".

Kesäkuussa 1859 todettiin, että kirkko rupeaa valmistumaan. Puuttuu enää sisämaalaukset, joka pitäisi sinä suvena tehdä. Löytyi kaksi halukasta, joista turkulainen Karl Olander valittiin, pyyntönä 750 hopearuplaa. Korkeaa hintaa paheksuttiin, työn laatu taas todettiin kelvolliseksi.

Edellisessä kirkossa oli tiukka kristillinen penkkijärjestys. Jokainen tiesi, mihin penkkiin sai istua, ja pappi saarnatuolista näki kenen penkki oli tyhjä. Uuden kirkon valmistuttua pitäjänmiehet päättivät, ettei penkkijärjestystä uuteen kirkkoon tehdä, palataan asiaan uudelleen, jos tarve vaatii, eikä tarve tähän päivään mennessä ole mitään vaatinut. Se päätös tehtiin, että naiset eivät saa mennä miesten puolelle eivätkä miehet naisten puolelle. Sekin päätös on aikoja sitten kumoutunut.

Uuden kirkon laudoitus päätettiin toteuttaa keväällä 1861, kun hirsirakennus oli asettunut paikoilleen. Laudoitustyö annettiin Hidolan mylläri Juha Liezenille sadan hopearuplan palkkiosta. Seuraavana vuonna päätettiin kirkon ulkoseinät maalata. Tehtävän sai maalari Ekström Salon kauppalasta, seinät maalataan keltaiseksi, koristukset valkoiseksi, kaikki kolmeen kertaan, ja taas oli hinta 100 hopearuplaa.

Uuden kirkon valmistuttua se uhkasi jäädä ilman alttaritaulua. Edellisen kirkon alttaritaulu, joka on restauroituna kirkossa, on Suomen ensimmäisen tunnetun nais-aidemaalari Margareta Capsian maalaama ja saatu seurakunnalle lahjoituksena 1736. Se ei enää kelvannut uuden kirkon alttaritauluksi. Kirkon maalaustöitä johtamassa ollut maalarinkisälli Chylander lupautui maalaamaan uuden kelvollisen alttaritaulun 100 hopearuplan palkkiosta. Kirkon kassa oli kuitenkin rakennustöistä johtuen tyhjentynyt. Kirkkoherra lupautui maksamaan taulun, jos kaikki Kiikalan talonpojat kuljettavat tulevalla viikolla maksutta kolmen ja puolen tynnörin kuorman kalkkikiveä Saaren kalkkimäestä Mustialaan, Tammelan pitäjään. Tähän talolliset suostuivat, luvaten tulla säkeillä varustettuna sinä päivänä kun heitä käsketään.

Urut soivat ensi kertaa kirkossa Marianpäivänä 1879, silloin ei ollut urkuja Salon seudulla kun Halikon ja Uskelan kirkoissa. Koska Kiikalassa jo silloin oli soittotaitoinen lukkari, yhdistettiin lukkarin virkaan urkunistin virka ja korotettiin hänen vuosipalkkaansa. Lukkari otti pyörivän kolmisivuisen virsitaulunsa ja muutti kirkon etuosasta kirkon takaosaan. Lukkarin koroke hajotettiin. Tulkoon se palkankorotuskin julki: Yksi tynnöri rukiita, 10 kappaa ohria, yksi hehtolitra kauroja ja yksi kolehti vuodessa.

Koko olemassaolonsa ajan on kirkko kokenut korjauksia ja uudistuksia. Suurimpia oli kirkon lämmityksen aloittaminen. Kamiinat savutorvineen olivat pitkäaikaisia kaikissa kirkoissa. Täällä vuodesta 1896, lähes 60 vuoden ajan.

Ensimmäinen mainittava remontti kirkossa tehtiin 1906 arkkitehti Stenbäckin johdolla. Tarpeettomaksi katsottiin pohjoispuolen ovi, joka poistettiin, ja tarpeelliseksi sakastin ulko-ovi, jota siellä ei ollut, vaan pappi kulki työpaikalleen kirkon kautta. Kirkko sai myös sisäikkunat, lasit leikkasi torppari Elias Reukka. Samalta vuodelta on nykyinen, taiteilija Berdt Lagerstamin maalaama alttaritaulu. Hinta 1000 markkaa.

Toinen suurempi remontti oli 1932, arkkitehti Toivo Paatela suunnittelijana. Altтарin yläpuolella oleva ikkuna poistettiin, kirkkoon tehtiin uusi lattia, ja kirkko laudoitettiin päältä pystylaudoituksella; ennen oli ollut vaakalaudoitus. Kirkko maalattiin päältä ja sisältä, päältä vaaleanharmaaksi. Samalta vuodelta ovat lehterinreunan maalaukset, Bruno Tuukkanen käsialaa. Hän oli kuuluisuutta saanut taiteilija, maalannut myös silloin valmistuneen eduskuntatalon kiinteät maalaukset, ja oli viime vuonna 90 vuotta täyttäneen siniristilipun toinen suunnittelija. Kirkko oli remontin aikana pitkään suljettuna. Jumalanpalvelukset pidettiin kunnantalon valtuustosalissa.

Uudesta kirkosta poistui vanhan kirkon ahtaus. Jotain tuli tilalle, se kuultiin saarnatuolista: Koska uusi kirkko on vanhaa kirkkoa paljon suurempi, on jokaisen ripillä käyneen ihmisen, olkootpa mistä säädystä tahansa, maksettava yksi kopeekka hopeassa; kynttilöiden hankkimista varten.

Paljon on työtä tehty jälkeenpäinkin, joka sukupolven aikana, en puutu enää uudempaan. Se kuuluisa pärekatto kesti neljä vuosikymmentä ja korvattiin peltikatolla 1898. Alkuperäisen keltaisen värinsä kirkko sai takaisin 1971, ja sähkövalo tuli kynttilöiden avuksi 1950.

Nyt juhliva kirkko on olemassaolonsa aikana saanut paljon lahjoituksia. Kirkon täyttäessä 100 vuotta Kiikalan kolme osuuskassaa lahjoittivat ehtoollisastiaston ja Kiikalan Säästöpankki rahalahjan alttaritekstiilien uusimiseen.

Tänään on kirkon juhlapäivä. Silloin marraskuun kuudes 1859 oli kirkon käyttöön vihkiminen. Kirkon ympärillä lepäävät kirkonrakentajat, äidit ja isät, ne joiden päättynyttä vaellusta tänään erityisesti muistellaan ja kunnioitetaan.

Vuodet ja sukupolvet vaihtuvat, ajat ja ihmisten katsantokannat muuttuvat, mutta yhä muistuttaa seurakuntaa tehtävästään Kiikalan vanhimman, vuodelta 1706 olevan kirkonkellon reunaan valettu latinankielinen teksti: Soli Deo Gloria, Yksin Jumalalle Kunnia.